

PEDAGOGIK QOBILIYATLAR: TURLARI, SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI

*Shahrisabz davlat pedagogika instituti
talabasi **Meyliyeva Nazokat Muhiddin qizi.***

Anotatsiya. Ushbu maqolada pedagogik faoliyat va pedagogik qobiliyatlarning mohiyati hamda turlari tahlil etiladi. Pedagogik qobiliyatlarning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar yoritiladi.

Kalit so'zlar. Pedagogik faoliyat, didaktik qobiliyat, kommunikativ qobiliyat, empatiya, ijodkorlik, o'qituvchilik mahorati.

Annotation. This article analyzes the essence of pedagogical activity and the types of pedagogical abilities. It also covers the factors influencing the development of pedagogical skills.

Keywords. Pedagogical activity, didactic ability, communicative ability, empathy, creativity, teaching skills.

Аннотация. В статье анализируются сущность педагогической деятельности и виды педагогических способностей. Также освещаются факторы, влияющие на формирование и развитие педагогических умений.

Ключевые слова. Педагогическая деятельность, дидактическая способность, коммуникативная способность, эмпатия, креативность, педагогическое мастерство.

Kirish

Pedagogik faoliyat – bu o'ta mas'uliyatli va murakkab kasb bo'lib, jamiyatning kelajagini shakllantirishda bevosita ishtirok etadi. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki shaxsni tarbiyalovchi va rivojlantiruvchi kuchli ijtimoiy figuradir. Shuning uchun pedagogik qobiliyatlar o'qituvchi uchun zaruriy psixologik va shaxsiy xususiyatlar majmuasini tashkil etadi. Ushbu maqolada pedagogik qobiliyatlarning turlari, shakllanish omillari va rivojlanish yo'llari yoritiladi.

Maqsadi.

Maqola maqsadi – pedagogik qobiliyatlarning mohiyatini ilmiy asosda ochib berish, ularning turlarini va har bir turining ta'lim-tarbiya jarayonidagi rolini ko'rsatish, shuningdek, qobiliyatlarning shakllanishi va rivojlanish jarayonlarini tahlil qilish.

Asosiy qism

Pedagogik qobiliyatlar – bu ta'lim-tarbiya jarayonida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan shaxsiy va kasbiy xususiyatlar majmuasidir. Ular o'qituvchining bilimlarni samarali yetkazishi, o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatishi va sinf jamoasini boshqarishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Didaktik qobiliyatlar pedagogik qobiliyatlarning markaziy turidir. Ular o'qituvchining murakkab ilmiy materialni oddiy, tushunarli va tizimli shaklda bayon eta olish, asosiy va ikkinchi darajali ma'lumotlarni ajrata bilish, mantiqiy izchillikni saqlash qobiliyatini anglatadi. Zamonaviy didaktik yondashuv o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Tarbiyaviy qobiliyatlar o'quvchilarga axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy qadriyatlarni singdirish imkonini beradi. Bu qobiliyat o'qituvchidan nafaqat bilim berishni, balki o'z shaxsiy namunasi bilan o'quvchilarga hayotiy qadriyatlarni ko'rsatishni, ularning ijtimoiy mas'uliyatini va ma'naviy uyg'oqligini rivojlantirishni talab etadi.

Kommunikativ qobiliyatlar – bu o'qituvchining o'z fikrini aniq va ravshan ifodalashi, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, ularning his-tuyg'ulari va ehtiyojlarini tushunishi qobiliyatidir. Bunday qobiliyatlar yordamida o'quvchilar bilan ishonchli va ijobiy munosabatlar shakllanadi, sinfda sog'lom psixologik muhit yaratiladi.

Organizatorlik qobiliyatlari o'quv faoliyatini va sinf jamoasini samarali boshqarish qobiliyatidir. Kuchli tashkilotchilik qobiliyatiga ega o'qituvchi dars jarayonini maqsadga yo'naltirilgan, rejali va samarali tarzda olib boradi, o'quvchilarning faol ishtirokini va o'zaro hamkorligini ta'minlaydi.

Empatik qobiliyatlar o'quvchilarning hissiy holatini sezish va unga mos yondashish qobiliyatidir. Empatik pedagoglar o'quvchilarning ehtiyojlarini va muammolarini chuqur anglaydi, individual yondashuvni amalga oshiradi va shaxslararo munosabatlarda ishonch va samimiylilikni rivojlantiradi.

Ijodiy qobiliyatlar esa o'qituvchining ta'lim jarayoniga yangilik kiritish, noan'anaviy metodlardan foydalanish va o'quvchilarda ijodiy tafakkurni shakllantirish qobiliyatini anglatadi. Ijodiy yondashuv darslarning qiziqarli va samarali o'tishiga, shuningdek, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasining ortishiga xizmat qiladi.

Pedagogik qobiliyatlarning shakllanishi bir qator omillar ta'sirida sodir bo'ladi. Avvalo, **professional ta'lim va o'qituvchilik amaliyoti** muhim rol o'ynaydi. Olingan nazariy bilimlar amaliy mashg'ulotlarda mustahkamlanadi va tajriba oqitiriladi. Shuningdek, **shaxsiy intilish va o'z-o'zini rivojlantirish** pedagogik qobiliyatlarning rivojlanishida asosiy omillardan biridir.

O'qituvchi o'z ustida doimiy ishlashi, bilim va ko'nikmalarini yangilab borishi zarur. **Ijtimoiy va madaniy tajriba** esa pedagogga o'z dunyoqarashini kengaytirish, o'quvchilarning turli ehtiyojlari va xususiyatlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Nihoyat, **pedagogik faoliyatdagi muvaffaqiyat va refleksiya** o'qituvchiga o'z tajribasini tahlil qilish, o'z kamchiliklarini aniqlash va pedagogik mahoratini takomillashtirish imkonini beradi.

Xulosa

Pedagogik qobiliyatlar o'qituvchilik kasbining yuksak samaradorligini ta'minlaydigan asosiy shaxsiy va kasbiy xususiyatlardir. Har bir qobiliyat o'zining o'ziga xos rolga ega bo'lsa-da, ular o'zaro uyg'unlikda ta'lim-tarbiya jarayonining sifatli va samarali olib borilishini kafolatlaydi. Zamonaviy ta'lim tizimida raqobatbardosh va innovatsion fikrlaydigan o'quvchilarni yetishtirish uchun o'qituvchilar o'z pedagogik qobiliyatlarini doimiy rivojlantirib borishlari shart. Kelajakda ta'limda muvaffaqiyatli bo'lish uchun har bir pedagog uzluksiz o'rganish, yangi metodlarni joriy etish va o'z ustida ishlash madaniyatini shakllantirishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Abdullayeva R., "Pedagogik mahorat asoslari", Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2020.
2. Jalolov J.J., "Pedagogika", Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, 2016.
3. Shodmonqulov Q., "Ta'lim va tarbiya nazariyasi", Toshkent: Fan, 2019.
4. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.
5. Darling-Hammond, L. (2017). *Teacher Education Around the World: What Can We Learn from International Practice?* European Journal of Teacher Education.